

# Att undersöka mäns våld mot kvinnor: operationaliseringar och mätinstrument

Hans Ekbrand

## Innehåll

<b>1</b>	<b>Inledning</b>	<b>2</b>
1.1	Bakgrund . . . . .	2
1.1.1	Teori . . . . .	2
1.1.2	Separationsvåld . . . . .	3
1.2	Frågeställningar . . . . .	4
<b>2</b>	<b>Metodens begränsningar</b>	<b>4</b>
<b>3</b>	<b>Tidigare enkätundersökningar om mäns våld mot kvinnor</b>	<b>5</b>
3.1	Männens kännedom om deltagandet . . . . .	6
3.2	Kvinnliga intervjuare . . . . .	7
3.3	Operationalisering av våld . . . . .	7
3.3.1	Introduktioner - kontextualisering . . . . .	7
3.3.2	Fysiskt våld och sexuella övergrepp . . . . .	9
3.3.3	Psykiskt våld, kontrollerande och eller nedvärderande be- teende . . . . .	11
3.4	Operationalisering av processer - kontextualisering . . . . .	12

# 1 Inledning

## 1.1 Bakgrund

Den text som jag lägger fram för seminariet handlar om framför allt om metoder för att undersöka mäns våld mot kvinnor. Jag vill passa på att inledningvis beskriva bakgrunden till den undersökning som jag nu arbetar med, och kort beskriva var jag står teoretiskt när det gäller mäns våld mot kvinnor. Ett annat sätt att få en uppfattning i dessa frågor är att läsa någon av mina tidigare texter (som till stora delar är identiska):<sup>1</sup>

### 1.1.1 Teori

Om det finns något sådant som ett patologi-paradigm inom forskningen om mäns våld mot kvinnor så är det min ambition att i motsats till ett eventuellt sådant formulera förklaringar utan hänvisning till patologier i någon form.<sup>2</sup> Vad som bör ersätta patologi-paradigmet är förstås inte lika klart, men jag kan här ta fasta på några punkter som jag betraktar som oundgängliga i en teori om mäns våld mot kvinnor:

Våldshandlingar kan förstås, de har en logik och är inte irrationella i sig (Män som inte använder våld är inte irrationella i sig). Män *använder* våld. De kan vara mer eller mindre beräknande vid olika tillfällen, men på något sätt gör män en bedömning av våldets effekter och väljer att använda våld. Män är inte maktlösa, våld är ett av flera handlingsalternativ som står till buds, inga av dem leder till samma mål.

Våld förändrar män och kvinnor på ett sätt som kan ge män fördelar. Mäns användning av våld kan ha effekten att de kvinnor som de lever tillsammans med anpassar sig till de förväntningar och krav männen har på en kvinnas beteende i ett heterosexuellt förhållande. Snarare än att räkna upp alla möjliga konkreta krav en man kan ställa kan situationen beskrivas som att våld kan få till följd en generell underordning av kvinnan. Denna underordning innebär att kvinnan tar sig mindre friheter och/eller utkrävs fler plikter än mannen.

Våld kan bli både mål och medel. Svårigheten är att utan att återimportera patologi-tänkandet, ge utrymme för att våld kan förändras från att vara enbart ett medel till att bli både mål och medel eller kanske (nästan) enbart mål. Sexuellt våld och/eller våld efter separationer är sådana exempel.

Ett genomtänkt förhållningssätt till kvinnor som aktörer, utan att därmed placera skulden på offret. När det gäller kvinnors val att separera eller att inte separera

---

<sup>1</sup>[Ekb01a], [Ekb01b]

<sup>2</sup>Damian O'Neill har identifierat fem distinkta diskurser om mäns våld mot kvinnor, varav en baseras på begreppet patologi, se [O'N98, p. 460ff]

har jag försökt att göra detta med begreppet *hinder*.<sup>3</sup> I min avhandling hoppas jag kunna konstruera kunskap om riskgrupper. En grupp som jag hoppas kunna använda kunskap om riskgrupper är kvinnor som står i begrepp att separera. Det gäller att både göra en rimlig bedömning av vilka grupper, kvinnor snarare än män, som är motiverade att bekämpa mäns våld mot kvinnor, och vilken kunskap som behövs för den kampen, samt att undvika att framställa våldsamma män som utan ansvar, dvs att inte reifiera mäns handlingar.

Teorier om mäns våld mot kvinnor måste åtminstone kunna förklara att:

Mäns användning av våld mot kvinnor varierar över tid och mellan olika grupper av män. Vissa män använder enbart våld mot kvinnor som de vid tillfället lever tillsammans med. Andra män börjar använda våld först i samband med separation, ytterligare andra använder våld mot kvinnor som de inte har någon sexuell relation med. Vissa män är våldsamma tillsammans med andra män, andra i ensamhet. En del män är inte enbart våldsamma kvinnan de lever tillsammans med utan även mot sina barn, vissa även mot andra vuxna kvinnor och män.

Från mäns perspektiv kan också våldet leda till negativa konsekvenser. Kvinnor väljer att separera på grund av mäns våld. Män kan också straffas av rättssystemet för att de använt våld.

### 1.1.2 Separationsvåld

Mäns våld mot kvinnor i samband med separationer bör förstås som ett specialfall av mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer, främst därför att motiven för våldet är delvis annorlunda, och dessutom rimligtvis förskjuts under separationsprocessens gång. Min förförståelse av fenomenet separationsvåld bygger i första hand på Marta Mahoneys text ”Legal Images of Battered Women: Redefining the issue of separation” från 1991 där hon definierade separationsvåld som mäns attacker mot kvinnors kroppar eller viljor som syftar till att hindra kvinnorna från att separera, straffa för separation eller avbryta en påbörjad separation.<sup>4</sup> Till Mahoneys beskrivning av separationsvåld fogade Demie Kurz ett förståelsen om motiven till separationsvåld viktigt bidrag genom en studie av kvinnor som genomgått skilsmässa.<sup>5</sup> Kurz kunde visa att kvinnor som blivit utsatta för våld, oavsett om detta våld inträffat före, under eller efter separationen, kände rädsla för mannen under förhandlingar om vårdnad och egendom, och att kvinnornas rädsla också ledde till att de fick ut mindre av förhandlingarna.<sup>6</sup>

---

<sup>3</sup>[Ekb01a, p. 4f]

<sup>4</sup>[Mah91]

<sup>5</sup>[Kur96]

<sup>6</sup>[Ekb01a, p. 11f]

## 1.2 Frågeställningar

- I vilken utsträckning utsätts kvinnor som försöker att separera för separationsattacker under den period de fortfarande inte förfogar över en egen bostad jämfört med under den period som de (om de väljer att fullfölja separationen) förfogar över en egen bostad?
- I vilken utsträckning utsätts kvinnor som förhandlar om gemensamma tillgångar och eventuell vårdnad om gemensamma barn för separationsattacker under och efter separation?
- Vilka motiv har män för separationsvåld och hur förskjuts mäns motiv för separationsvåld under separationsprocessens gång?
- Vilka våldsakter använder män som begår separationsvåld och förhåller hur sig olika våldsakter till männens motiv för separationsvåld?

Utöver dessa frågeställningar kommer enkäten förhoppningsvis att kunna användas för att finna vilken roll männens användning av våld och kontrollerande beteende före separation, och en rad andra omständigheter som t.ex. förekomsten av barn, etablerandet av nya förhållanden, drogmissbruk, socioekonomisk position, etnicitet, spelar för mäns val att använda separationsvåld.

## 2 Metodens begränsningar

Utsikterna att med en enkät åstadkomma kunskap om mönster i mäns våldshandlingar mot kvinnor i samband med separationer kanske är små. De begränsningar som jag brottats med är i huvudsak följande:

- Enkla svar, helst möjliga för en dator att operationalisera, ska fånga en komplex verklighet. Speciellt problematiska är avgränsningarna av olika faser i separationsprocessen.
- Projektets begränsade resurser. 1 person.
- Tiden det tar att fylla i enkäten. De kvinnor som ställer upp på att fylla i enkäten har annat att göra. 20-30 minuter är vad jag har föreställt mej att det kommer att ta, och vad deltagarna kan tänka sig att ägna åt undersökningen.
- Enkäten bör inte uppfattas som för lång, och portokostnaderna bör hållas nere, vilket innebär få sidor.
- Intervjupersonernas bristande tillgång till internet.
- Konkreta frågor, som dock inte får missa viktiga alternativ.

### 3 Tidigare enkätundersökningar om mäns våld mot kvinnor

När jag först kom i kontakt med problemet mäns våld mot kvinnor, beskrevs en undersökning utförd av Statistics Canada 1993 som banbrytande.<sup>7</sup> På senare år har tre nordiska undersökningar tillkommit som tillfört nya insikter och kunskaper beträffande enkäters möjligheter och begränsningar: En isländsk och en finsk, båda från 1997, samt en svensk från 2000.

I sin genomgång av metodproblem vid enkätundersökningar om mäns våld mot kvinnor har Sylvia Walby kategoriserat ett antal landsomfattande enkätundersökningar i fyra generationer.<sup>8</sup> Begreppet generation används här inte för att placera olika undersökningar i tiden, utan att kategorisera dem utifrån olika metodologiska förtjänster där de senare på nästan samtliga punkter är att bättre än de förra. Jag kommer inte att diskutera distinktionerna mellan de olika generationerna utan enbart diskutera vilka egenskaper som gör den sista generationens enkäter bättre än de föregående. Walbys fjärde generation av enkäter består av Statistics Canadas, en australiensisk och en amerikansk från 1996, samt de två nordiska från 1997. På flera sätt skiljer sig dessa undersökningar från den jag planerar, men Walbys diskussion om fjärde generationens enkäter, såväl deras fördelar i förhållande till tidigare generationer som deras brister, kan ändå vara en lämplig utgångspunkt.

De enkäter som Walby diskuterar, och klassificerar som fjärde generationens, har samtliga varit landsomfattande, riktade till kvinnor i allmänhet och deras huvudsakliga syfte har varit att kartlägga *omfattningen* av mäns våld mot kvinnor.

Min undersökning kommer att riktas till kvinnor som befinner sig i bestämda situationer, en del av dessa situationer befinner sig kvinnorna i just på grund av att de utsatts för våld (kvinnojourer, brottsofferjourer, polisen), de andra situationerna (genomförd skilsmässa, ärende hos familjerätten, sökt ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten efter separation) är valda för att kvinnor i dessa situationer sannolikt har mer erfarenheter av våld och separationer än kvinnor i allmänhet.

Syftet med min undersökning går utöver att kartlägga omfattningen av separationsvåld, ambitionen är att finna *mönster* i mäns användning av våld. Det ställer särskilda krav på att kontextualisera våldshandlingar, ett problem som jag kommer att återkomma till.

Här vill jag kommentera fyra metodproblem som Walby resonerar kring och som även är tillämpliga på den undersökning jag planerar:

- Mannens kännedom om deltagande.

---

<sup>7</sup>[Joh97]

<sup>8</sup>[wal99]

- Kvinnliga intervjuare särskilt när det gäller sexuella övergrepp.
- Operationalisering av våld, i synnerhet sexuella övergrepp.
- Operationalisering av processer med början och slut snarare än ”händelser”.

### 3.1 Mannens kännedom om deltagandet

Om mannen som kvinnorna informerar om i enkäten får kännedom om kvinnans deltagande i undersökningar uppstår tre problem:

- Kvinnan riskerar att utsättas för våld, just på grund att han vet att hon deltagit.
- Mannen kan undanhålla enkäten så att den inte når kvinnan, eller bestämma att hon inte ska svara på den.
- Kvinnan kan avsiktligt underrapportera för att inte riskera att provocera mannen.

Sylvia Walby poängterar främst det senare av dessa problem:

The presence of a violent partner/husband in the room where the woman is being interviewed may be expected to reduce the reporting of violence.<sup>9</sup>

Det kan tyckas som en självklar sanning, men att faktiskt undvika problemet med mannens kännedom om deltagandet är inte trivialt. Den svenska undersökningen *Slagen Dam* genomfördes som en brevenkät, vilket ur den här aspekten är klart sämre än Statistics Canadas telefonintervjuer, där intervjuarna försökte försäkra sig om att tillfället var lämpligt, och erbjöd kvinnorna möjligheten att när som helst utan förvarning avbryta intervjun och själva återuppta den vid ett senare tillfälle.<sup>10</sup> Lena Widding-Hedins intervjuer på mödrarvårdcentraler är ett exempel på hur man kan försäkra sig om att mannen inte får kännedom om deltagandet.<sup>11</sup>

För min del har detta krav inneburit två begränsningar: För det första kommer endast kvinnor som redan vid det första undersökningstillfället inte längre bor tillsammans med mannen att erbjudas att delta i en uppföljningsundersökning 6 månader senare. Ett möjligt alternativ är att erbjuda samtliga kvinnor uppföljning och att kontrollera alla de kvinnor som vid första tillfället bodde i samma bostad som mannen och endast skicka enkäten till de som har bytt bostadsadress. Både

---

<sup>9</sup>[wal99]

<sup>10</sup>[Joh97]

<sup>11</sup>[Hed99]

alternativen har sina brister, inget kan garantera att inte mannen är närvarande när enkät nummer två fylls i, eller åtminstone får kännedom om att kvinnan deltar i undersökningen.

För det andra har jag avstått från att ta kontakt med kvinnor via familjerådgivning, eftersom kvinnor kommer dit tillsammans med män, och familjerådgivningen inte för journaler vilket omöjliggör att man tar kontakt när rådgivningsperioden är avslutad. Familjerättsbyråer däremot tar förvisso också emot paret, men dokumenterar sitt arbete och därför är det möjligt att i efterhand kontakta kvinnorna med brevenkäter.<sup>12</sup>

Till skillnad från Walby, som alltså fokuserar på problemet med underrapportering, ser jag dock detta som ett i första hand etiskt motiverat krav, där strävan att minimera risken för de deltagande kvinnorna är central.

## **3.2 Kvinnliga intervjuare**

Walby visar, med hänvisning till en studie av Sorenson et al från 1987, att av kvinnor som intervjuas av en kvinna rapporterade 1,27 gånger fler kvinnor något sexuellt övergrepp än av kvinnor som intervjuas av män. Statistics Canada använde sig också av kvinnor som intervjuare. Eftersom jag är man innebär detta att uppföljningsintervjuer via telefon för närvarande inte är aktuella.

## **3.3 Operationalisering av våld**

Två problem kommer att tas upp här: ”Hur presentera för respondenterna vad det är för en sorts undersökning som de erbjuds att delta i?” och ”Hur praktiskt definiera, i termer av frågeformuleringar, olika former av våld”.

### **3.3.1 Introduktioner - kontextualiseringar**

En annan skillnad mellan de olika studierna var det sätt som själva undersökningarna presenterades och frågorna introducerades på och som anger för respondenten vilken sorts händelser som här är relevanta - eller omvänt, som detta egentligen är. Statistics Canadas introduktion var ett avsiktligt brott mot det sätt som enkäter baserade på ”the Conflict Tactics Scale” (CTS) brukat introducerats på och som innebar att våldet placerades i en kontext av meningsskiljaktigheter inom parförhållanden, där verbala resonemang och verbala angrepp utgör början

---

<sup>12</sup>Familjerättsbyråerna utövar myndighetsutövning till skillnad från den kommunala familjerådgivningen som inte är någon myndighet, trots att det är lagligt reglerat att kommuner ska erbjuda familjerådgivning.

på skalan, signifikant för Walbys tredje generation av enkäter.<sup>13</sup> Insikten att våldshandlingar inte behöver ha en förhistoria av meningsskiljaktigheter motiverade Statistics Canada att välja en annan kontextualisering som också dess efterföljare i den fjärde generationen enkäter använt.

Walby bedömer olika kontextualiseringar utifrån hur mycket våld som rapporteras, ju mer våld, desto bättre kontextualisering, och de studier som rapporterat mest våld har faktiskt använt ”meningsskiljaktighet”-kontexten snarare än ”våld-kvinnors-trygghet”-kontexten. Walby ger dock inte, och det finns knappast, några belegg för att den ena eller den andra kontextualiseringen skulle fånga mer våld om de användes på samma population. Såväl Statistics Canada som *Slagen Dam* syftade till att undersöka mäns våld mot kvinnor i allmänhet, inte enbart inom äktenskapsliknande förhållanden. *Slagen Dam* presenterade sin enkät som ”en undersökning om vuxna kvinnors trygghet”, medan Statistics Canada presenterade sin undersökning som ”den första nationella undersökningen av kvinnors säkerhet”.

Widding-Hedin introducerade SVAW med följande mening:<sup>14</sup>

I alla relationer händer väl ibland att man har en konflikt eller blir arg.  
Hur ofta under din nuvarande graviditet har någon av följande saker hänt i ditt förhållande:

Vilket ska jämföras med Statistics Canada som använde följande introduktion:

Vi är särskilt intresserade av att få veta mer om kvinnors erfarenhet av *våld* i sina hem. Jag skulle vilja be dig berätta om din make/partner någon gång gjort följande mot dig.

*Slagen dam* introducerade frågor om våld och sexuella övergrepp med följande formulering:

Nu kommer några frågor om olika former av *hot, fysiskt våld* och *sexuella övergrepp*.

Jag har valt att inte ha någon särskild introduktion i själva enkäten. En av anledningarna till detta är att de kvinnor som får enkäten kommer att få den i ett särskilt sammanhang och att sammanhanget som sådant kan minska problemen med känsliga frågor. Den presentation av undersökningen, dess syfte, att deltagandet är frivilligt, vad som händer med svaren etc, som respondenterna ska få är inte klar ännu.

---

<sup>13</sup>[Joh97, p. 69f]

<sup>14</sup>min översättning

### 3.3.2 Fysiskt våld och sexuella övergrepp

Jag kommer i det följande att jämföra mina operationaliseringar av våld med Statistics Canadas, Lena Widding-Hedins och Slagen Dams.

Statistics Canada utgick från den kanadensiska strafflagen samt ”the Conflict Tactics Scale” (CTS), som de modifierade efter ett rigoröst testförfarande som bland annat inkluderade följande:<sup>15</sup>

- Frågornas formuleringar testades i fokusgrupper.
- Utkast av enkäten testades i provintervjuer där intervjupersonen omedelbart kunde kommentera frågorna.
- Två stora pilotundersökningar med telefonintervjuer med slumpvis utvalda kvinnor.

Statistics Canadas operationalisering av våld och sexuella övergrepp inom äktenskapsliknande relationer blev slutligen den här:<sup>16</sup>

1. Har din make eller sambo någon gång hotat att slå dig med knytnäven eller med något annat som skulle kunna skada dig?
2. Har han någonsin kastat något på dig skulle kunna skada dig?
3. Har han någonsin knuffat dig, grabbat tag i dig eller skuffat runt dig?
4. Har han någonsin givit dig en örfil?
5. Sparkat, bitit eller slagit dig med knytnäven?
6. Slagit dig med något som skulle kunna skada dig?
7. Klått upp dig?
8. Tagit struhtag på dig?
9. Använt eller hotat att använda skjutvapen eller kniv mot dig?
10. Tvingat dig till någon sexuell handling, trots att du inte velat det, genom att hota dig, hålla fast dig eller göra illa dig på något sätt?

---

<sup>15</sup>[Joh97, p. 71]

<sup>16</sup>Jag har inte haft tillgång till originalformuleringarna utan utgått från den till svenska översatta texten [Joh97].

I *Slagen Dam*, som för att vara jämförbar med den finländska studien i mycket liknade den, operationaliserades sexuella övergrepp och våld så här: Har din nuvarande make/sambo någonsin uppträtt våldsamt mot dig på något av följande sätt?<sup>17</sup>

- Kastat något på dig, som skulle kunnat göra dig illa
- Knuffat dig, hållit fast dig eller släpat dig
- Slagit dig med knytnäven, slagit dig med något hårt föremål, eller sparkat dig
- Tagit stryptag på dig eller försökt kväva dig
- Bankat ditt huvud mot något
- Hotat med eller använt kniv, skjutvapen eller annat vapen
- Varit våldsam på något annat sätt, ange hur:
- *Tvingat* dig till någon form av sexuell aktivitet genom att hota dig, hålla fast dig eller göra dig illa på något sätt
- *Försökt tvinga* dig till någon form av sexuell aktivitet genom att hota dig, hålla fast dig eller göra dig illa på något sätt
- *Tvingat eller försökt tvinga* dig till någon form av sexuell aktivitet när du inte kunnat försvara dig, för att du t.ex. varit sovande eller drogad
- Tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, t.ex. genom att ta tag i, hålla fast, kyssa eller krama?

Lena Widding-Hedin använde två andra mätinstrument i sina strukturerade intervjuer, "Severity of Violence Against Women Scale" och "Psychological Maltreatment of Women Inventory", där den förra utgör operationaliseringar av våld och sexuella övergrepp (se appendix 1), medan den senare mäter det som faller under kontrollerande och eller nedvärderande beteende (se appendix 2). Vardera av dessa innehåller ca 50 frågor och svaret inkluderar en fem gradig skattning om hur ofta mannen gjort olika saker.

Walby kritiserar Statistics Canadas operationalisering av sexuella övergrepp inom äktenskapsliknande relationer (när det gäller sexuella övergrepp av annan än partnern ställde Statistics Canada fler frågor än den enda som citeras ovan) för att de inte fångar skillnader i grader av sexuellt tvång.

---

<sup>17</sup>[LHWK01, p. 104]

Ett problem med nationella omfångsundersökningar, som Statistics Canadas och *Slagen Dam*, är att de av politiska skäl tvingas ligga nära de juridiska kategoriseringarna av (sexuellt) våld, som inte formulerats med tanke på vad många män gör mot kvinnor i äktenskapsliknande förhållanden, utan snarare för att kriminalisera "överfalls våldtäkter". *Slagen Dam* ställer förvisso frågor som ger utrymme för dels grader av tvång och dels misslyckade försök till sexuella övergrepp, men frågorna begränsar sig, med ett undantag,<sup>18</sup> till det "brottsliga".<sup>19</sup> Problemet kan dock minimeras om man *också* frågar efter sådana handlingar som inte (ännu) är brottsliga, men kan förstås som mer eller mindre allvarliga sexuella övergrepp och kan sättas i relation till maktkamper och intressekonflikter i mer eller mindre våldsamma heterosexuella förhållanden. Den av Lena Widding Hedin använda SVAW innehåller frågor om sex som inte begränsas till det olagliga.<sup>20</sup>

Själv har jag valt att använda *Slagen Dams* frågor och lagt till några frågor om handlingar inte är brottsliga, men som misshandlade kvinnor beskrivit.<sup>21</sup> Jag har försökt att formulera mer allmänna och därför mindre känsliga än frågorna 42, 43, 46 och 46 i SVAW.<sup>22</sup>

### 3.3.3 Psykiskt våld, kontrollerande och eller nedvärderande beteende

Kontrollerande och eller nedvärderande beteende operationaliserades av Statics Canada så här: Stämmer följande påstående om din sambo?

1. Han är svartsjuk och vill inte att du ska tala med andra män.
2. Han försöker begränsa dina kontakter med familj och vänner.
3. Han kräver att alltid få veta vem du är med och var du är.
4. Han kallar dig vid olika öknamn för att trycka ner dig och få dig att må dåligt.
5. Han hindrar dig från att få kännedom om eller tillgång till familjens inkomst, även om du frågar.

I *Slagen Dam* ombads kvinnorna att svara på frågan: "Passar någon eller några av de här beskrivningarna in på din nuvarande sambo?"

<sup>18</sup>En fråga om mannen använt pornografi på ett sätt som kvinnan upplevt som obehagligt eller kränkande. [LHWK01, p. 104]

<sup>19</sup>Att det är politiska skäl som ligger bakom anges inte explicit, åtminstone inte i *Slagen Dam* men det är knappast en slump att Eva Lundgren i debatten om *Slagen Dam* rättfärdigar relevansen av den där använda definitionen av våld med att den endast rymmer brottsliga handlingar.

<sup>20</sup>Se appendix A frågorna 41-46.

<sup>21</sup>Se enkäten fråga 25

<sup>22</sup>Se Appendix A

1. Han är svartsjuk och kräver att få veta vem du träffat och vad du gjort
2. Han kallar dig nedsättande saker
3. Han får dig att känna dig underlägsen och dålig
4. Han startar ofta bråk när du ska träffa släkt eller vänner
5. Han förbjuder dig att träffa släkt eller vänner
6. Han låter dig inte besluta om pengar eller köpa saker som du vill
7. Han förbjuder dig att arbeta utanför hemmet
8. Han hotar med att skada dina/era barn
9. Han skadar avsiktligt dina saker eller saker som du tycker om
10. Han hotar att göra sig själv illa om du lämnade honom

I analyserna av "våld" i *Slagen Dam* används enbart hot rapporterade med frågorna om våld. Punkt 8 utgör ett bra exempel på en kränkande handling, som kvinnor berättat att våldsamma män gjort, och som saknar motsvarighet i Statistics Canadas enkät.

Mina frågor är, hoppas jag, något mer allmänt hållna än *Slagen Dams*, och hoten har utökats flyttats till egen del. Eftersom jag frågar efter samma saker vid upprepade tillfällen är det av vikt att begränsa *antalet* frågor. Många av frågorna i SVAW är utmärkta, men de har prioriterats bort.

### **3.4 Operationalisering av processer - kontextualisering**

Indeed, if there is to be any analysis of desistance of domestic violence, then there needs to be data on the starting and stopping of a series of events.<sup>23</sup>

Den största svårigheten med att finna mönster i mäns våld mot kvinnor under separationer är att ett antal processer pågår samtidigt. Att i detta virr-varr av händelser finna grupper av "risk-faktorer" kan visa sig vara ogörligt, eller åtminstone enbart möjligt en mycket begränsad utsträckning och utan någon vidare precision. Min ambition har varit att, i högre grad än vad tidigare enkätundersökningar och intervjuundersökningar gjort, sätta enstaka våldshandlingar i relation till olika faser i separationsprocessen, faser som villkorar mäns motiv och (vålds)handlingar.

---

<sup>23</sup>[wal99]

Även om det ”finns” ett sånt underliggande mönster som jag förutsätter, en relation mellan faser och våldshandlingar, så är problemet är att man inte på förhand kan veta vilken precision i uppgifterna som krävs för det ska gå att rekonstruera mönstret.<sup>24</sup> Att formulera frågor som ger - förutsättningar för - precisa svar om kontexten för särskilda handlingar är emellertid problematiskt på många sätt.

Respondenterna har knappast möjlighet att *komma ihåg* ordningen på olika händelser eller hur långt gångna olika processer var vid ett visst tillfälle, om inte de själva uppfattar ett definivt samband mellan dem. Detta kan delvis lösas genom att bara fråga kvinnor som har separationen aktuell, det vill säga pågående eller just avslutad, men om små skillnader inom dessa processer, t.ex. skillnaden mellan före och efter den sista av flera domstolsförhandlingar eller skillnaden mellan första och sista gången en man försöker övertala en kvinna att inte separera, spelar roll, så blir det mer problematiskt. Om jag i frågorna försöker definiera skarpa gränser t.ex. för när förhandlingar om vårdnaden pågår och mina definitioner inte svarar mot hur männen uppfattat saken, så kan inte männens beteende sättas i samband med de olika faserna i separationsprocessen.

Vad det gäller är inte enbart att minnas vad som faktiskt hänt, utan alltså att *kategorisera* och *uppfatta* det som hänt så att ett mönster kan framträda. Annorlunda uttryckt - det gäller att få kvinnorna att rekonstruera ett förlopp sådant att det gör männens handlingar begripliga. Helst med medel som en dator automatiskt kan översätta till kategorier och värden.

En grundläggande hypotes i den här studien är att våld utgör meningsfulla handlingar. Det innebär att de är mer eller mindre målinriktade, mer eller mindre kalkylerade, mer eller mindre lyckade sett utifrån männens mål med dem. Det är en empirisk fråga i vilken utsträckning, och för vilka grupper av män, mäns våld i samband med separationer är vanemässigt eller huruvida det kan begripliggöras utifrån kunskap om en ”liten” kontext, dvs rationella utifrån vad som för tillfället står på spel i separationsprocessen.

Min förhoppning är ju förstås att mäns våldshandlingar i tillräckligt stor utsträckning skall vara ”lokalt” meningsfulla för att mönster mellan faser i separationsprocessen och (grupper av) mäns användning av våld ska kunna rekonstrueras, och för kvinnor särskilt farliga faser identifieras. Om män har *syften med* separationsvåld som innebär att de önskar kontrollera kvinnors beteende t.ex. vad gäller om någon separation överhuvudtaget ska äga rum, hur umgänget med barnen ska gå till, hur mycket underhåll som ska betalas etc, kommer de också att ”kommunicera” dessa syften, annars kan de inte utöva någon kontroll, våldet inte uppfylla dessa mål. Två drag i enkäten finns där för att ge kvinnorna möjlighet

---

<sup>24</sup>Beroende på vilken idé om förhållandet mellan verklighet och tankar, ontologi/epistemologi man bekänner sig till, eller uppfattning man har i frågan om forskares del i produktionen av vetenskapens resultat, kan man välja andra ord än ”rekonstruera” här. ”upptäcka”, eller ”avtäcka”, är andra kandidater.

att beskriva hur de uppfattat eventuella syften med våldet: Frågorna om vad männen sagt i samband med olika handlingar, och indelningen i faser: samma frågor ställs om igen för varje ”period”, som då tänks aktualisera vissa motiv, t.ex. aktualiserar en vårdnadstvists mäns motiv att kontrollera vilka krav kvinnorna ställer i förhandlingarna och att kvinnor inte berättar om tidigare våldshandlingar.

Vad som sker under separationsprocessen måste förstås också relateras till parets historia före separationen. Huvudtendensen i förhållandet mellan våld före och under separation är säkert ett positivt samband, men vilka grupper av samband kan konstrueras här? Svaret kräver kunskap om hur våldet varierat över tid före separationen, och jag har, delvis inspirerad av *Slagen Dam*, konsekvent frågat om tre perioder före separation: de första sex månaderna av gemensamt boende, de sista sex månaderna före separation<sup>25</sup> och tiden däremellan. Walby kritiserar Statistics Canadas undersökning för att den inte ger information om under hur lång tid våldet pågått och med vilken frekvens. Hon påpekar att det inte räcker att fråga efter första och senaste tillfället och hur många tillfällen sammanlagt där högsta kategorin var ”mer än 10”.<sup>26</sup> *Slagen Dam* använder liknande distinktioner om än med lite mer precision vad gäller de höga frekvenserna, men frågar därutöver särskilt efter våld, hot eller sexuella övergrepp under följande perioder:

- innan ni gifte er eller flyttade ihop
- under graviditet
- efter att ni flyttat isär
- i samband med att du/han hämtat eller lämnat barnen

De perioder som jag i enkäten försöker hålla isär, de flesta av dem är dock överlappande, är följande:

- De sex första månaderna de bott tillsammans
- Den följande perioden fram till
- De sex sista månaderna innan någon gjorde klart att den skulle separera
- Den period som de eventuellt bodde tillsammans innan någon av dem skaffat ny bostad
- Efter att de flyttat isär

---

<sup>25</sup>Här definierar jag separation som ett kommunicerat beslut från någon part, vanligtvis kvinnan, att separera. Tiden man bor tillsammans på grund av svårigheter att få tag på en ny bostad behandlas i enkäten som en särskild period.

<sup>26</sup>[wal99]

- Efter att han startat ett nytt förhållande
- Efter att hon startat ett nytt förhållande
- Den period som de förhandlade om uppdelning av gemensam egendom, kvarsittning etc
- Den period som de förhandlade om vårdnad/umgänge/underhåll
- Den period som kvinnan skyddades av besöksförbud

De tillfällen eller situationer som jag speciellt frågar efter är följande:

- När kvinnan berättar att hon tänker separera
- När kvinnan hämtar sina tillhörigheter från parets hem
- När kvinnan träffar mannen i samband med umgänge med barnen
- När kvinnan träffar mannen på barnens förskola eller skola

Även om jag försökt, så är kontextualiseringen av våldet enligt min mening det svåraste, dvs det som är man bör ägna mest energi åt att förbättra, när det gäller enkäter om mäns våld mot kvinnor.<sup>27</sup>

## Referenser

- [Ekb01a] Hans Ekbrand. Mäns våld mot kvinnor i samband med separation. <http://sociologi.cjb.net/kvinnomisshandel/doktorandseminarium20010919.pdf>, 2001.
- [Ekb01b] Hans Ekbrand. Separationsfasen i ett misshandelsförhållande - en eskalering av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld? kartläggning och analys av förekomst och mönster. Ansökan till Brottsoffermyndigheten om forskningsmedel, 2001.
- [Hed99] Lena Widding Hedin. *Women abuse during pregnancy*. Department of Obstetrics and Gynecology, Göteborg University, 1999.
- [Joh97] Holly Johnson. Att forska om våld mot kvinnor: En kanadensisk offerundersökning. In Monika Olsson and Gunilla Wiklund, editors, *Våld mot kvinnor*, Rapport 1997:2, pages 55–91. Brottsförebyggande rådet, 1997.

---

<sup>27</sup>En tanke som jag haft, men inte ännu testat, är att be kvinnorna rita diagram med dimensionerna tid respektive våldsintensitet och rita in olika faser i förhållande och separationen.

- [Kur96] Demie Kurz. Separation, divorce, and women abuse. *Violence Against Women*, 2(1):63–81, March 1996.
- [LHWK01] Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand, and Anne-Marie Kolliokoski. *Slagen Dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning*. Fritzes, 2001.
- [Mah91] Martha R. Mahoney. Legal images of battered women: Redefining the issue of separation. *Michigan Law Review*, 90(1):1–93, 1991.
- [O’N98] Damian O’Neill. A post-structuralist review of the theoretical literature surrounding wife abuse. *Violence Against Women*, 4(4):457–490, August 1998.
- [wal99] *Comparing methodologies used to study violence against women*, 1999. tillgänglig via <http://www.euowrc.org/13.institutions/3.coe/en-violence-coe/03.en-coe-oct99.htm>.